

Світова економіка та міжнародні відносини

УДК 338.486:75.05

Редько Вікторія Євгенівна

*кандидат економічних наук, доцент,
доцент кафедри туристичного бізнесу та гостинності
Дніпровський національний університет імені Олеся Гончара*

Редько Виктория Евгеньевна

*кандидат экономических наук, доцент,
доцент кафедры туристического бизнеса и гостеприимства
Днепроvский национальный университет имени Олеся Гончара*

Redko Viktoriia

*PhD in Economics, Associate Professor,
Associate Professor of the Department of Travel Business and Hospitality
Oles Honchar Dnipro National University*

Герасько Маргарита Дмитрівна

*студентка
Дніпровського національного університету імені Олеся Гончара*

Герасько Маргарита Дмитриевна

*студентка
Днепроvского национального университета имени Олеся Гончара*

Herasko Marharyta

*Student of the
Oles Honchar Dnipro National University*

**МІСЦЕ ГРАФІТІ В СИСТЕМІ МІЖНАРОДНОГО ТУРИЗМУ
МЕСТО ГРАФФИТИ В СИСТЕМЕ МЕЖДУНАРОДНОГО ТУРИЗМА
THE PLACE OF GRAFFITI IN THE SYSTEM OF INTERNATIONAL
TOURISM**

Анотація. В статті визначено й обґрунтовано місце й значення графіті об'єктів в системі міжнародного туризму. Вивчення історії графіті дозволило скласти хронологію його розвитку, в якій виділено п'ять періодів. Визначено, з початку XXI ст. відбувається масова комерціалізація графіті в різних галузях економіки. В статті зосереджено увагу на графіті як напряму вуличного мистецтва, що є привабливим туристичним об'єктом. Вивчення міжнародного досвіду використання графіті в туризмі показало їх перспективність і потенціал при організації пізнавальних, подієвих, розважальних турів. Запропоновано віднести сучасні легальні графіті до туристичних культурних ресурсів з виокремленням їх видів. Визначено, що графіті як туристичні об'єкти характеризуються інформативністю, подієвістю, унікальністю, яскравістю, соціальною спрямованістю, доступністю й короткотривалістю життєвого циклу. Інформативність й яскравість графіті сформувала туристичний інтерес до цих об'єктів. Їх унікальність, доступність й короткий життєвий цикл виступають чинниками впливу на стимулювання туристичного попиту й інтенсифікацію потоків туристів в місця популярних графіті. Соціальна спрямованість графіті визначається змістом зображень, а подієвість відображає динамічність настроїв суспільства. Ці характерні властивості легальних графіті мають бути враховані при проведенні екскурсій, формуванні програм турів й складанні маршрутів подорожей. Запропоновано авторське визначення «графіті-туризм», під яким слід розуміти спеціалізовані подорожі соціального й комерційного характеру, метою яких є відвідування легальних об'єктів графіті для задоволення пізнавальних, психологічних та інших потреб туриста. З'ясовано, що для популяризації існуючих графіті об'єктів й просування їх на ринок розроблені мобільні додатки, інтерактивні карти, путівники, що засвідчує неабиякий інтерес до цього виду вуличного мистецтва, який при

ефективному маркетинговому позиціонуванні дозволить сформувати довготривалу мотивацію на графіті-тури.

Ключові слова: графіті, мурал, графіті-туризм, туристична привабливість, стріт-арт, міжнародний досвід, туристичний об'єкт.

Анотація. В статті определено и обосновано место и значение граффити объектов в системе международного туризма. Изучение истории граффити позволило составить хронологию его развития, в которой выделено пять периодов. Определено, что с начала XXI в. происходит массовая коммерциализация граффити в различных отраслях экономики. В статье сосредоточено внимание на граффити как направлении уличного искусства, что является привлекательным туристическим объектом. Изучение международного опыта использования граффити в туризме показало их перспективность и потенциал при организации познавательных, событийных, развлекательных туров. Предложено отнести современные легальные граффити к туристическим культурным ресурсам с выделением их видов. Определено, что граффити как туристические объекты характеризуются информативностью, событийностью, уникальностью, яркостью, социальной направленностью, доступностью и кратковременностью жизненного цикла. Информативность и яркость граффити сформировала туристический интерес к этим объектам. Их уникальность, доступность и короткий жизненный цикл выступают факторами влияния на стимулирование туристического спроса и интенсификацию потоков туристов в места популярных граффити. Социальная направленность граффити определяется содержанием изображений, а событийность отражает динамичность настроений общества. Эти характерные свойства легальных граффити должны быть учтены при проведении экскурсий, формировании программ туров и

составлении маршрутов путешествий. Предложено авторское определение «граффити-туризм», под которым следует понимать специализированные путешествия социального и коммерческого характера, целью которых является посещение легальных объектов граффити для удовлетворения познавательных, психологических и других потребностей туриста. Выяснено, что для популяризации существующих граффити объектов и продвижения их на рынок были разработаны мобильные приложения, интерактивные карты, путеводители, что подтверждает большой интерес к этому виду уличного искусства, который при эффективном маркетинговом позиционировании позволит сформировать долгосрочную мотивацию на граффити-туры.

Ключевые слова: граффити, мурал, граффити-туризм, туристическая привлекательность, стрит-арт, международный опыт, туристический объект.

Summary. The article is devoted to the significance and importance of graffiti objects in the system of international tourism. The paper examines the history of graffiti and includes a chronology of its development, which is divided into five periods. It is determined that since the beginning of the twenty-first century, commercialization of graffiti has appeared in various sectors of the economy. This paper focuses on graffiti as an element of street art and as an attractive tourist object. An analysis of international experience of the use of graffiti in the tourist sector shows the promising outlook and future potential regarding tours that involve education, special events and entertainment. The author describes the various types of graffiti and emphasizes that modern legal graffiti objects should be defined as cultural tourist resources. The paper shows that graffiti as a tourist object is defined by its informativeness, eventfulness, uniqueness, colorfulness, social orientation, accessibility and its short life cycle. The informativeness and colorful nature of graffiti has created tourist interest in

these objects. The uniqueness, accessibility and short life cycle are factors that have an impact on the stimulation of tourist demand and the intensification of tourist flows to locations with popular graffiti objects. The social orientation of graffiti is determined by the content of its images, and the eventfulness reflects the dynamic mood of society. These characteristics of legal graffiti should be considered when creating and conducting tours and establishing travel routes. The author's definition of "graffiti tourism" should be understood as specialized, socialized or commercialized travel, with visits to legal graffiti objects in order to meet the cognitive, psychological needs of tourists. The paper identifies how mobile applications, interactive maps and guidebooks have been developed to popularize existing graffiti objects and to promote them to the market, thus confirming the crucial interest in this type of street art and demonstrating that the use of effective market positioning will allow the establishment of long-term interest in graffiti tours.

Key words: *graffiti, mural, graffiti tourism, tourist attraction, street art, international experience, tourist object.*

Постановка проблеми. Перенасиченість світового ринку туристичних послуг визначили його в ХХІ столітті одним із найперспективніших секторів міжнародної економіки, що обумовлюється постійним зростанням як міжнародних туристичних прибуттів, так і доходів від туризму. Постійне зростання асортименту характерних й супутніх послуг, їх диференціація спрямовані на якнайкраще задоволення зростаючих та змінюваних туристичних потреб. В той самий час унікальність туристичних продуктів, що пропонує світовий ринок для масового туриста, є низькою. Це обумовлюється субститутністю (замінністю) окремих туристичних послуг, модою на географічні напрями, іміджем дестинацій, зовнішніми чинниками впливу на туристичну галузь окремих країн. Тому актуальності набирає пошук нових видів туризму,

унікальних туристичних об’єктів, цікавих маршрутів, спрямованих на розвиток особистості, інноваційність, екологічність, свободу мислення й отримання досвіду.

Такими унікальними через свою неповторність й обмежений термін «життя» є витвори вуличного мистецтва, зокрема графіті. Графіті – це один з видів вуличного мистецтва, що визначається нанесенням малюнків та написів на стіни чи інші поверхні з особливим, урбаністичним змістом.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. В підручниках з історії термін «графіті» використовується для визначення малюнків, що були надряпані людиною на стінах у періоди Давнього світу, Античності, Середньовіччя та Відродження. Адже, слово «графіті» походить з італійської, що означає «подряпаний» [1].

Сабіна Андрон (Школа архітектури Бартлетт, Університетський коледж Лондона, Великобританія) розглядає комерційні стріт-арт тури в Лондоні та їх роль у створенні географічної, економічної та символічної цінності вуличного мистецтва [2]. У статті Жасмин Ульмер «Писати міський простір: Стріт-арт, демократія і фотографічна картографія» зазначено, що вулиця – місце подорожей і простір критичного дискурсу, аналізуючи вплив вуличного мистецтва на зміні у візуалізації ландшафту [3]. Ю. А. Кузовенкова виділяє два етапи в організації та реалізації графіті-туризму (онлайн та офлайн) через вплив середовища представників стріт-арту [4]. Мистецтвознавець Пітер Бенгтсен описує свій досвід від стріт-арт туру як: «певне неприродне, майже диснеївське, почуття» та підкреслює його особливості [5]. Сучасні графіті носять як соціальний, так і комерційний характер, але як зазначив Мораес, завдяки своєму сильному художньому змісту, графіті не нав’язують спостерігачеві рішучі ідеї, а наводять на роздуми, інтерпретації та власні висновки [6]. Такий підхід лежить в основі сучасних туристичних подорожей, спрямованих на отримання досвіду, пошуку нового й цікавого. Тому графіті вже

використовуються в світі як привабливі туристичні об'єкти, якими формуються екскурсійні маршрути. Практичні аспекти розвитку графіті-туризму в м. Дніпро були розглянуті в статті «Використання об'єктів графіті в туризмі» [7], що дозволило визначити їх туристичну привабливість, проте питання місця та ролі об'єктів графіті при формуванні туристичної пропозиції залишається відкритим.

Формулювання цілей статті. Розкриття сутності графіті як атрактивних туристичних об'єктів через дослідження генези його розвитку й значення в міжнародній системі туризму.

Виклад основного матеріалу. Ще з давніх часів людина висловлювала свої емоції та відображала побут через малюнки на стінах печер. Це був один із давніх способів спілкування та передачі інформації ще в III тис. до н. е., коли не було ані паперу, ані олівців. Різноманітні малюнки, що відображали події минулого, було знайдено в єгипетських пірамідах та давньогрецьких храмах. В соборі святої Софії в м. Київ виявлено близько 300 графіті, що датуються XI- XX ст. Передаючись з одного покоління до іншого, ця традиція дійшла і до XXI ст. (табл. 1). Сучасні графіті розповідають про політичні події, згадують історичних осіб, відображають проблеми сучасності різних сфер життя й виступають об'єктами туристичного інтересу.

Таблиця 1

Хронологія розвитку графіті

Період	Короткий опис
III ст. до н.е. – XI ст. н.е.	Поява первісних малюнків на стінах печер. Вже в давньому Римі графіті являли собою любовні зізнання, політичну риторичку й служили вираженням думок населення.
XI – початок XX ст.	Поява графіті у храмах й монастирях.
Початок XX ст. – 1969 р.	Поява написів з відміткою «тут був ...» та підписом автора на товарних вагонах потягів, в підземних переходах, на стінах будівель вулиць.
1969 – 2000 рр.	Поява нових видів і стилів графіті, визначення графіті як виду вуличного мистецтва.
2000 р. – сьогодні	Комерціалізація графіті, використання малюнків як реклами відомих брендів.

Джерело: складено на основі [8]

Графіті як напрям у вуличному мистецтві з’явився відносно нещодавно, коли у світі почали виникати великі мегаполіси. У 1920-х рр. на товарних вагонах та вуличних будівлях США наносилися малюнки та написи вуличними угрупованнями байкерів, щоб означити окреме місце своєю приналежністю. Період 1969-1974 рр. вважається революцією масової культури графіті. У цей час створювалися нові стилі малювання, і центр графіті руху перейшов до Нью-Йорку. Вже на початку XXI ст. витвори графіті мистецтва почали носити комерційний характер. Вперше це зробила комп’ютерна компанія ІВМ, замовивши зображення своїх символів на стінах будівель й тротуарах вулиць Чикаго та Сан-Франциско [8]. Вуличним художником Кітом Хартінгом популяризовано графіті й запроваджено новий його вид – поп-арт, що надало поштовх до створення логотипів, взуття, одягу, скейтбордів у стилі графіті [9]. За весь час розвитку графіті виникли різні види та техніки цього мистецтва, серед них виділяються такі, як: spray art, mural art, stencil art, street painting, екографіті та інші.

Одним із різновидів графіті є спрей арт (англ. spray art), у якому малюнки наносять аерозольною фарбою [10]. Саме цей спосіб нанесення фарби найчастіше використовувався на початку XX століття, адже за допомогою аерозольної фарби з’явилася можливість нанесення кольорів з використанням різних розпилювачів і технік.

Виконання завдань сталого розвитку обумовило появу нового виду графіті – екологічного. Його ще називають екографіті або зелене графіті. Особливості цього виду графіті полягають в тому, щоб замість фарби та інших хімічних речовин, використовуються натуральні природні засоби для малювання. Наприклад, існує такий спосіб вирощування «живого» графіті, де при нанесенні на стіну субстанції з води, моху, йогурту та цукру можна створити малюнок, який буде рости та створювати навколо себе живу рослинність. З огляду на нові тренди міжнародного туризму, таке

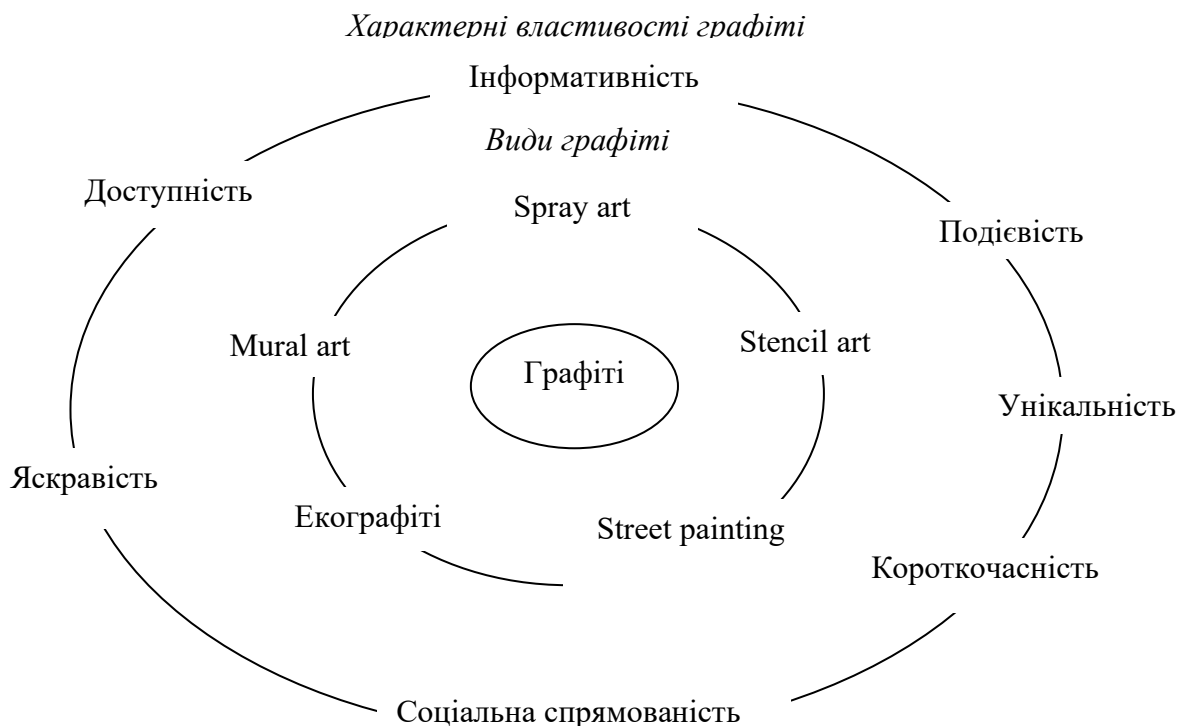
графіті може стати об'єктом туристичного інтересу. В його межах набуває популярності техніка «чистого тегінгу», за якої напис чи малюнок робиться шляхом видалення бруду з будь-яких поверхонь.

За способом нанесення малюнка графіті можна виділити постер-арт, мозаїку, стікер арт, стенсіл арт, маркер арт та brush, проте туристів цікавить здебільшого не матеріали, що використовуються при створенні об'єктів, а характер й символізм зображеного. Своїми масштабами виділяється мурал арт (англ. mural art) – це великоформатний настінний живопис, зазвичай легальний, що зображується на фасадах та «сліпих» торцях високих будівель [11]. Цей вид графіті нерозривно пов'язаний з таким прийомом малювання, як суперграфіка. Саме мурали є легалізованими графіті і найчастіше виконуються на замовлення, а тому носять комерційний характер, хоча здебільшого мають символічний, скритий підтекст або повідомлення для людей, які бачать їх. Особливої популярності серед туристів набувають малюнки, які називають trompe-l'œil (з фр. «обман зору»). Це вид оптичного живопису, що поєднує в собі прийоми оп-арту та суперграфіки. Завдяки цьому виду графіті на вулицях створюються зображення, які з певного кута обзору стають об'ємними, що привертає додаткову увагу до них.

Слід відзначити, що настрої суспільства все більше знаходять своє відображення в графіті, характерні риси й види якого наведені на рис. 1.

Вуличні стіни, наче полотно, дають змогу народним митцям міста самостверджуватися, заявляти про себе, посилати повідомлення про радість, сум, надію, страх, незадоволення, сарказм в маси, а також впливати на людські емоції й формувати суспільну думку. Завдяки інформативності графіті набуває популярності не тільки як соціальний об'єкт, а й комерційний, що підтверджується зростанням попиту на екскурсії графіті об'єктами. Наприклад, в Сіднеї створено тунель графіті, популярні графіті-тури в Нью-Йорку, Мельбурні, Берліні, Лондоні.

Ісландія теж може похвалитися графіті об'єктами. Так, на підтримку легальних графіті та графіті мистецтва в центрі Рейк'явіка є кілька установ, розписаних графіті як всередині, так і зовні [12]. Найвідомішим місцем для проведення графіті-турів є Нью-Йорк (Мангеттен, Бруклін) з оплатою за системою «pay-what-you-wish» або «tour-name-your-own-price». Тривалість таких екскурсій складає близько 3 годин, а високий попит на них передбачає завчасне бронювання. Окрім цього, організатори пропонують майстер-клас з графіті, який коштує 30 дол. США з однієї людини [13].

Рис. 1. Види привабливих для туризму графіті та їх властивості

Відкритий музей вуличного мистецтва Мельбурна має безліч прихованих графіті [14], а Лондон взагалі вважається центром графіті-туризму в Європі [15]. Слід зазначити, що екскурсії з графіті в Мельбурні проводяться безпосередньо самими майстрами вуличного мистецтва, які знають усі особливості цієї теми. В Лондоні для шанувальників графіті проводять екскурсії творами вуличного художника Бенксі, популярність

якого може конкурувати з Шекспіром й Елтоном Джоном. В Берліні можна замовити екскурсію, яка окрім споглядання об'єктів графіті передбачає майстер-клас, де турист має можливість створити свій власний сувенір із Німеччини. В Колумбії проводяться цікаві екскурсії шедевральними графіті, які проводить вуличний митець Кріспа за співпраці з туристичною агенцією [16]. В Словенії багато нелегального графіті, проте найцікавішими з цих об'єктів для туристів пропонуються безкоштовні графіті-тури [17], що є доволі популярними. Хоча графіті є технічно незаконним в Естонії, але воно розвинулося поза вандалізмом у шановану та улюблену художню форму, об'єкти якої можна побачити в Таліні, Тарту та інших містах і навіть селах [18].

Попит на графіті як на туристичні об'єкти обумовив появу карти вулиць з графіті у м. Тарту, в м. Осло розроблено інтерактивну карту графіті [19]. Для популяризації графіті в Сан-Франциско компанією «1AM» було розроблено мобільний додаток, який дозволяє користувачам завантажувати та відмічати зображення вуличного мистецтва, а також надавати інформацію художникам про можливі місця розташування майбутніх графіті. 1AM – це перший сервіс, який вказує на викладання, експонування, створення та керування вуличним мистецтвом як форми вільного художнього вираження [20]. В Україні також з'являються он-лайн карти з позначенням на них об'єктів графіті. Наприклад, у Харкові можна знайти карту з відміченням усіх робіт графіті художника під псевдонімом Гамлет Зіньковський [21]. Містом Дніпро Яною Смирною, графіті-художницею, складено он-лайн путівник «Граффити. Муралы. Street art. Днепр», що включає 78 об'єктів. Організовані графіті екскурсії проводяться в Барселоні, Боготі, Софії, Тель-Авіві та інших містах. Екскурсійні маршрути, що виникли навколо стріт-арт об'єктів, пов'язані з більш широкою тенденцією підтримки культурного поля стріт-арту та їх можна розглядати як елемент стратегії брендингу креативного міста [2]. З

огляду на вищесказане, можна стверджувати, що графіті виконує навчальну, пізнавальну й іноді містоформуючу функції в системі міжнародного туризму. На нашу думку, під графіті-туризмом слід розуміти спеціалізовані подорожі соціального й комерційного характеру, метою яких є відвідування легальних об'єктів графіті для задоволення пізнавальних, психологічних та інших потреб туриста. В таких подорожах туристи можуть отримати інформацію про дестинацію, пізнати її з іншого, не завжди привабливого для масового туриста, боку.

Відрізняє графіті від інших видів мистецтва його доступність, що поряд з унікальністю робить його привабливим туристичним об'єктом. Така властивість графіті додає більше перспектив для проведення екскурсій й турів різної тематики. Короткотривалий термін життя об'єктів графіті обумовлює їх динамічність і потребує постійного оновлення маршруту для екскурсоводів. Ця їх характеристика створює додаткову атрактивність таких об'єктів, які треба встигнути побачити. З цією метою командою програмістів з Дніпра був розроблений мобільний додаток «Wayme», який передбачає завантаження на смартфон екскурсії містом з виділенням окремих графіті об'єктів у м. Дніпро [22]. Michael DeNotto зазначає, що графіті може використовуватися як ресурс для навчання, який дозволяє прослідкувати історію тих чи інших подій, навіть історію самого графіті [10]. Отже, в основі графіті об'єктів лежить принцип соціальної спрямованості, реалізація якого набуває все більшого масштабу завдяки використанню інноваційних технологій.

Зростаюча цікавість до графіті обумовила появу майстер-класів з графіті під час екскурсійних програм й пропозицію споглядання створення графіті об'єкта під час подієвих заходів. Такий підхід дозволяє використовувати графіті мистецтво не тільки у пізнавальному, а ще й подієвому туризмі, зокрема в різноманітних фестивалів, присвячених графіті.

Так, з 2011 р. в місті Кам'янець-Подільську проводиться фестиваль стріт-арту «Республіка» [23], а в м. Харків з 2015 р. - фестиваль стріт-арту «Знаки Миру» [24]. В червні 2015 р. у Києві на Арт-заводі «Платформа» відбувся фестиваль вуличного мистецтва НЕБО. Фест Vol.2., де протягом двох днів демонстрували унікальне українське вуличне мистецтво [25]. Влітку 2016 р. відбувся перший міжнародний Фестиваль сучасного мистецтва «Mural Social Club» [26] й Всеукраїнський фестиваль графіті «Алярм»[27]. Влітку 2017 р. фестиваль Dnipro Mural Fest відвідали відомі художники з Харкова, Одеси, Маріуполя, Львова та Києва, які зробили 10 величезних муралів на території міста Дніпро протягом одного місяця [28]. Графіті викликає неабиякий туристичний інтерес, який при ефективному маркетинговому позиціонуванні дозволить сформувати довготривалу мотивацію на графіті-тури.

Таким чином, графіті-тури стають достатньо популярними, що створює інтенсивний туристичний потік в місцях їх розташування.

Висновки і перспективи подальших досліджень. На основі вивчення міжнародного досвіду використання об'єктів графіті в туризмі, визначено, що сучасні легальні графіті можна віднести до туристичних культурних ресурсів, що характеризуються інформативністю, подієвістю, унікальністю, яскравістю, соціальною спрямованістю, доступністю й короткотривалістю життєвого циклу.

У статті охарактеризовано різні види графіті, які користуються попитом в туризмі й служать об'єктами туристичного інтересу. З огляду на це, графіті впливає на зростання туристичної атрактивності території й може використовуватись для її формування.

Зважаючи на унікальність графіті та його зростаючу привабливість серед туристів, об'єкти комерційного й соціального графіті слід використовувати при організації пізнавальних, подієвих, розважальних

турів. В подальших дослідженнях планується розглянути особливості ринкового позиціонування графіті як туристичних об'єктів.

Література

1. Ong'ayo Francis Onyango The Talking Walls of Rongo University College: A Linguistic Analysis of Graffiti Use at Rongo University College // Electronic version of International Journal of Academic Research in Progressive Education and Development Jan 2016, Vol. 5, No. 1. URL: http://hrmars.com/hrmars_papers/The_Talking_Walls_of_Rongo_University_College_A_Linguistic_Analysis_of_Graffiti_Use_at_Rongo_University_College.pdf (дата звернення: 09.12.2019).
2. Andron S. Selling streetness as experience: The role of street art tours in branding the creative city // Sociological rev. L., 2018. Vol. 66, N 5. P. 1036–1057.
3. Ulmer J. Writing urban space: Street art, democracy and photographic cartography // Cultural studies, critical methodologies. Thousand Oaks (CA), 2017. Vol. 17, N 6. P. 491–502.
4. Кузовенкова Ю. А. Молодіжні солідарності в графіті-туризмі // Моніторинг громадської думки: економічні та соціальні зміни. 2019. № 1. С. 311-323. URL: <https://doi.org/10.14515/monitoring.2018.5.15> (дата звернення: 09.12.2019).
5. Bengtsen, P. The Street Art World. Lund, Almendros de Granada Press (2014), P. 158.
6. Moraes, Vinicius Borges. A pichação e a grafiteagem na óptica do direito penal delito de dano ou crime ambiental? // Jus Navigandi, Teresina, 11 (970). URL: <https://jus.com.br/artigos/8039/a-pichacao-e-a-grafiteagem-na-optica-do-direito-penal> (дата звернення: 09.12.2019).
7. Редько В. Є. Використання об'єктів графіті в туризмі / В. Є. Редько, М. Д. Герасько. // Економіка. Управління. Інновації. Серія : Економічні

- науки. електрон. наук. фахове вид. 2016. № 4. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/eui_2016_4_15 (дата звернення: 09.12.2019).
8. McDonald Fiona The Popular History of Graffiti: From the Ancient World to the Present / Fiona McDonald // Skyhorse; edition 04.06.2013. – С. 1-79.
  9. Kolossa A. Keith Haring, 1958-1990: a life for art. Köln: Taschen, 2004.
  10. DeNotto Michael Street art and graffiti: Resources for online study. URL: <https://crln.acrl.org/index.php/crlnews/article/view/9109/10006> (дата звернення: 09.12.2019).
  11. Jonathan Skinner, Lee Jolliffe Murals and Tourism: Heritage, Politics and Identity / Jonathan Skinner, Lee Jolliffe // Routledge 26.06.2017. С. 49.
  12. Bergmann Salvör Graffiti and Street Art in Reykjavík: веб-сайт. URL: <https://guidetoiceland.is/reykjavik-guide/street-art-in-reykjavik-icelandic-guide-to-urban-graffiti> (дата звернення: 09.12.2019).
  13. New York Graffiti Street Art Tours: веб-сайт Free tours by foot. URL: <https://freetoursbyfoot.com/new-york-graffiti-street-art-tours/> (дата звернення: 09.12.2019).
  14. Home: веб-сайт Melbourne Street Tours. URL: <https://melbournestreettours.com/> (дата звернення: 09.12.2019).
  15. Free Street Art & Graffiti Tour: веб-сайт Strawberry Tours. URL: <https://strawberrytours.com/london/tours/free-street-art-graffiti-tour> (дата звернення: 09.12.2019).
  16. The Medellin Graffiti Tour: веб-сайт. URL: <http://www.toucancafe.co/medellin-tours/medellin-graffiti-tour/> (дата звернення: 09.12.2019).
  17. Gale Eva STREET ART IN LJUBLJANA: веб-сайт. URL: <https://www.visitljubljana.com/en/visitors/stories/street-art-in-ljubljana/> (дата звернення: 09.12.2019).

18. Graffiti in Estonia – art gallery on the streets: веб-сайт. URL: <https://www.visitestonia.com/en/why-estonia/graffiti-in-estonia-art-gallery-on-the-streets> (дата звернення: 09.12.2019).
19. VisitOSLO's guide to urban art: веб-сайт. URL: <https://www.visitoslo.com/en/articles/urban-art-in-oslo/> (дата звернення: 09.12.2019).
20. 1AM Mobile App: A Virtual Gallery for Street Art Enthusiasts: веб-сайт. URL: <https://www.7x7.com/1am-mobile-app-a-virtual-gallery-for-street-art-enthusiasts-1787083181.html> (дата звернення: 09.12.2019).
21. Гамлет Зиньковський, список работ: Google карты. URL: <https://www.google.com/maps/d/viewer?mid=1f4yPZcwPAu7TotG3RfJy1yPDOKI&ll=50.03270368637668%2C36.26174925000009&z=12> (дата звернення: 09.12.2019).
22. Граффити. Муралы. Street art. Днепр: веб-сайт. URL: <https://www.try.wayme.tours/guidebooks/dnipro/art/> (дата звернення: 09.12.2019).
23. Сайт фестивалю «Республіка»: веб-сайт. URL: <http://respublicafest.com/pro-festival> (дата звернення: 09.12.2019).
24. Фестиваль стрит-арта «Знаки мира»: веб-сайт. URL: <http://redcross.kharkov.ua/news/582> (дата звернення: 09.12.2019).
25. Фестиваль уличного искусства НЕБО.fest: веб-сайт Киев vgorode. URL: <https://kiev.vgorode.ua/event/festyvaly/726440-festyval-ulychno-ho-ykusstva-neboFest> (дата звернення: 09.12.2019).
26. В Украине проходит первый международный фестиваль стрит-арта: веб-сайт. URL: <http://bit.ua/2016/05/street-art-fest/> (дата звернення: 09.12.2019).
27. Граффити фестиваль АЛЯРМ едет в Одессу. Программа фестиваля: веб-сайт Информер. URL: <http://informer.od.ua/news/graffiti-festival->

[alyarm-edet-v-odessu-programma-festivalya/](#) (дата звернення: 09.12.2019).

28. Учасники арт-пикніка в Дніпре створили найдовший мурал в Україні: веб-сайт Событие. URL: <http://sobitie.com.ua/dnepropetrovsk-novosti/uchastniki-art-piknika-v-dnepre-sozdali-samyu-dlinnyu-mural-v-ukraine> (дата звернення: 09.12.2019).

References

1. Onyango, Francis. (2016). The Talking Walls of Rongo University College: A Linguistic Analysis of Graffiti Use at Rongo University College. Electronic version of International Journal of Academic Research in Progressive Education and Development Jan 2016, Vol. 5, No. 1. URL: http://hrmars.com/hrmars_papers/The_Talking_Walls_of_Rongo_University_College_A_Linguistic_Analysis_of_Graffiti_Use_at_Rongo_University_College.pdf (Accessed: 09 December 2019) [In English].
2. Andron S. (2018). Selling streetness as experience: The role of street art tours in branding the creative city. Sociological rev. L., 2018. Vol. 66, N 5. P. 1036–1057 [In English].
3. Ulmer J. (2017). Writing urban space: Street art, democracy and photographic cartography. Cultural studies, critical methodologies. Thousand Oaks (CA). Vol. 17, N 6. PP. 491-502 [In English].
4. Kuzovenkova Ju. (2019) Molodizhni solidarnosti v ghrafiti-turyzmi [Youth solidarities in graffiti tourism]. Monitoryng hromadsjkoji dumky: ekonomichni ta socialjni zminy. 2019. № 1. PP. 311-323. URL: <https://doi.org/10.14515/monitoring> (Accessed: 09 December 2019) [In Russian].
5. Bengtsen, P., (2014), The Street Art World, Lund, Almendros de Granada Press, 158 p. [In English].

6. Moraes, Vinicius Borges. A pichação e a grafiteagem na óptica do direito penal delito de dano ou crime ambiental? Jus Navigandi, Teresina, 11 (970). URL: <https://jus.com.br/artigos/8039/a-pichacao-e-a-grafiteagem-na-optica-do-direito-penal> (Accessed: 09 December 2019) [In Portuguese].
7. Redko V. (2016) Vykorystannja ob'ektiv ghrafiti v turyzmi [Using Graffiti Objects In Tourism]. Ekonomika. Upravlinnja. Innovaciji. Serija: Ekonomichni nauky. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/eui_2016_4_15 [In Ukrainian] (Accessed: 09 December 2019).
8. McDonald Fiona The Popular History of Graffiti: From the Ancient World to the Present. Skyhorse; edition 04.06.2013. PP. 1-79 [In English].
9. Kolossa A. Keith Haring, 1958-1990: a life for art. Köln: Taschen, 2004 [In English].
10. DeNotto Michael Street art and graffiti: Resources for online study. URL: <https://crln.acrl.org/index.php/crlnews/article/view/9109/10006> (Accessed: 09 December 2019) [In English].
11. Jonathan Skinner, Lee Jolliffe (2017). Murals and Tourism: Heritage, Politics and Identity. Routledge 26.06.2017. P. 49 [In English] .
12. Bergmann Salvör Graffiti and Street Art in Reykjavík. URL: <https://guidetoiceland.is/reykjavik-guide/street-art-in-reykjavik-icelandic-guide-to-urban-graffiti> [In English] (Accessed: 09 December 2019).
13. New York Graffiti Street Art Tours. Free tours by foot. URL: <https://freetoursbyfoot.com/new-york-graffiti-street-art-tours/> (Accessed: 09 December 2019) [In English].
14. Home: Melbourne Street Tours. URL: <https://melbournestreettours.com/> (Accessed: 09 December 2019) [In English].
15. Free Street Art & Graffiti Tour: Strawberry Tours. URL: <https://strawberrytours.com/london/tours/free-street-art-graffiti-tour> (Accessed: 09 December 2019) [In English].

16. The Medellin Graffiti Tour. URL: <http://www.toucancafe.co/medellin-tours/medellin-graffiti-tour/> (Accessed: 09 December 2019) [In English].
17. Gale Eva STREET ART IN LJUBLJANA. URL: <https://www.visitljubljana.com/en/visitors/stories/street-art-in-ljubljana/> (Accessed: 09 December 2019) [In English].
18. Graffiti in Estonia – art gallery on the streets. URL: <https://www.visitestonia.com/en/why-estonia/graffiti-in-estonia-art-gallery-on-the-streets> (Accessed: 09 December 2019) [In English].
19. VisitOSLO's guide to urban art. URL: <https://www.visitoslo.com/en/articles/urban-art-in-oslo/> (Accessed: 09 December 2019) [In English].
20. 1AM Mobile App: A Virtual Gallery for Street Art Enthusiasts. URL: <https://www.7x7.com/1am-mobile-app-a-virtual-gallery-for-street-art-enthusiasts-1787083181.html> (Accessed: 09 December 2019) [In English].
21. Ghamlet Zynjkovskij, spysok rabot [Ghamlet Zynjkovskij, the list of works]. URL: <https://www.google.com/maps/d/viewer?mid=1f4yPZcwPAu7TotG3RfJy1yPDOKI&ll=50.03270368637668%2C36.26174925000009&z=12> (Accessed: 09 December 2019) [In Russian].
22. Graffiti. Muraly. Street art. Dnepr [Graffiti. Murals. Street art. Dnepr]. URL: <https://www.try.wayme.tours/guidebooks/dnipro/art/> (Accessed: 09 December 2019) [In Russian].
23. Sait Festivalu «Respublika» [Website of the festival «Republic»] (n.d.). hrespublicafest.com. URL: <http://respublicafest.com/profestival> (Accessed: 09 December 2019) [in Ukrainian].
24. Festival strit-arta «Znaki mira» [Festival of street-art «Peace signs»] URL: <http://redcross.kharkov.ua/news/582> (Accessed: 09 December 2019) [in Ukrainian].

25. Festival ulichnogo iskusstva NEBO.fest [Street art festival NEBO.fest]. URL: <https://kiev.vgorode.ua/event/festyvaly/726440-festyval-ulychnohoyskusstva-neboFest> (Accessed: 09 December 2019) [In Russian].
26. V Ukraine prohodit pervyy mezhdunarodnyy festival strit-arta [In Ukraine will be held the first international festival of street-art] (2016) URL: <http://bit.ua/2016/05/street-art-fest/> (Accessed: 09 December 2019) [in Russian].
27. Graffiti festival ALYARM edet v Odessu. Programma festivalya [Graffiti festival ALYARM comes to Odessa. Program of the festival]. URL: <http://informer.od.ua/news/graffiti-festival-alyarm-edet-v-odessu-programma-festivalya/> (Accessed: 09 December 2019) [In Russian].
28. Uchastniki art-piknika v Dnepre sozdali samyy dlinnyy mural v Ukraine. [The participants of art-picnic in Dnipro created the longest mural in Ukraine]. URL: <http://sobitie.com.ua/dnepropetrovsk-novosti/uchastniki-art-piknika-v-dnepre-sozdali-samyy-dlinnyy-mural-v-ukraine> (Accessed: 09 December 2019) [In Russian].